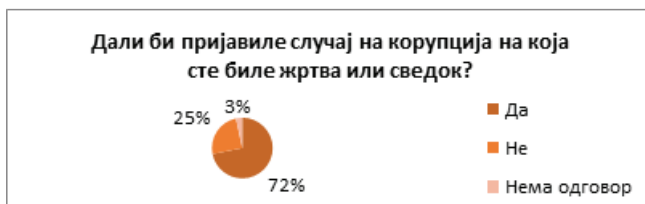
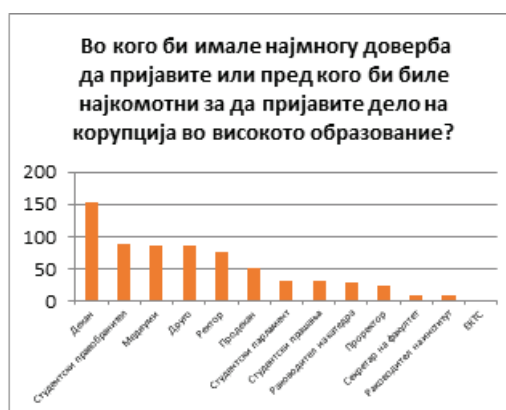

ЌЕ ИМА ЛИ „СВИРКАЧИ“ НА УНИВЕРЗИТЕТИТЕ? МОЖНОСТИТЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА НА УКАЖУВАЧИТЕ И СПРЕЧУВАЊЕТО НА КОРУПЦИЈАТА ВО ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

– студија на јавна политика –

Институтот за стратешки истражувања и едукација – ИСИЕ преку истражувањето спроведено во периодот септември 2016 година – април 2017 година се обиде да ги евалуира и истражи можностите за примена на Законот за заштита на укажувачите во конкретен сектор – високото образование особено од аспект на спречувањето на корупцијата. Дополнителна причина за спроведувањето на истражувањето претставуваше и фактот дека јавноста како што и покажа самото истражување, не е запознаена со концептот кој законот го нуди особено од аспект на можностите за спречување на корупцијата. Примарните извори на информации во студијата се базираат на (1) спроведена анкета со студентите на правните факултети на водечките универзитети во земјата: Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје (УКИМ), Универзитетот на Југоисточна Европа (ЈИЕ), Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип (УГД) и Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола (УКЛО), (вкупно 501 анкетирани студент); (2) анкета со вработени лица на универзитетите (31 анкетирани лице), (3) организирани тркалезни маси на четирите универзитетски центри во РМ (на кои учествуваа 141 учесник) и (4) доставени барања за слободен пристап до информации од јавен карактер до релевантните институции.

КЛУЧНИ ПОКАЗАТЕЛИ

КЛУЧНИ ЗАКЛУЧОЦИ

-Анкетата со студентите покажа дека корупцијата во високото образование сè уште е присутна. Трендовите во поглед на корупцијата во овој сектор не бележат позначителна промена во однос на истражувањето спроведено во 2012 г.

- Постои разлика во добиените одговори кои ги мерат искуствата, наспроти перцепциите на студентите. Имено, вкупно 12 испитаници одговориле позитивно на прашањето дали некогаш биле жртва на корупција за време на студирањето (7 проценти), додека дури 235 студенти, односно речиси 47 проценти, изјавиле дека биле сведок кој нешто слушнал за корупција во високото образование.

- Иако повеќе половината анкетирани студенти сметаат дека постои корупција на универзитетите, а 7% од анкетираниите навеле дека биле жртва на корупција, на универзитетите не се регистрирани пријавени случаи на корупција што покажува дека постојните механизми за спречување на корупцијата се нефункционални.

- Најчеста практика против која реагираат студентите претставува принудата да се купи учебник за да се положи предметот или да се добие повисока оцена.
- Вкупно 78% од испитаните студенти изјавуваат дека не би пријавиле коруптивно дело бидејќи се плашат, или оцениле дека нивната пријава нема да промени ништо, односно нема да се постапи по истата. Тоа нè води кон заклучокот дека не постои амбиент на доверба кон институциите надлежни за спречување или пријавување корупција.
- Студентите на правните факултети во голема мера не се запознаени дали институцијата каде студираат има назначено одговорно лице за прием на пријави од укажувачи и кое е името на тоа лице. Анкетата покажа дека студентите најмногу доверба имаат во деканите, студентските правобранители, медиумите и ректорите, по овој редослед, како инстанци каде би пријавиле сомневање или сознание за сторено коруптивно дело.
- Вработените лица на универзитетите не се запознаени со постоењето на Законот и неговите можности.
- Постои генерална согласност меѓу лицата кои работат на факултетите/универзитетите во земјата дека би пријавиле разумно сомневање или сознание за сторено кривично дело преку користење на механизмите за пријавување предвидени во Законот за заштита на укажувачите.
- Беше увидено дека деканите како раководни лица на факултетите уживаат релативна доверба како инстанца за доставување пријави од укажувачи (87 проценти од испитаниците изјавиле дека имаат доверба) со исклучок на Народниот правобранител на РМ.
- Со исклучок на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, останатите универзитети опфатени во истражувањето немаат доставено извештаи до Државната комисија за спречување на корупцијата, согласно Законот за заштита на укажувачи.

ПРЕПОРАКИ

До Собранието на Република Македонија:

(1) Да се преформулира член 2 став 3 алинеја 6 од Законот за заштита на укажувачите. Лицата кои можат да се најдат во својство на укажувачи, наведени во оваа алинеја, треба да бидат попрецизно и појасно определени; (2) да се промени Законот за заштита на укажувачите согласно препораките на Венецијанската комисија во делот на механизмите за унапредување на имплементацијата на законот; (3) да се изготвува поадекватна процена за потребата од донесување на законите особено во случаи кога институти и законски решенија карактеристични за англосаксонскиот правен систем се инкорпорираат во македонското законодавство и (4) да се подобри општиот амбиент за почитување и примена на законите во земјата.

До универзитетите:

(1) Универзитетите треба да именуваат овластени лица за прием на пријави од укажувачи и истите треба да бидат достапни и јавно објавени; (2) Да подготват краток информативен материјал за тоа што е корупција и како би можела да се пријави и истиот да го дистрибуираат до студентите на почетокот на учебната година и да го објават на веб-страниците на универзитетот и факултетите; (3) во рамките на обуки и тренинзи на вработените да се вклучат содржини поврзани со заштитата на укажувачите и заштитеното внатрешно пријавување; (4) да ја разгледаат можноста да усвојат документ за политика за заштита на укажувачите на ниво на универзитетот; (5) имајќи предвид дека анкетата покажа дека обврската за купување на учебник како услов за полагање на испитот претставува доминантен вид корупција за студентите, универзитетите треба да најдат одржливо и прифатливо решение за ова прашање; (6) да објавуваат годишни извештаи за пријавени случаи на корупција и начините на кои било постапено како и да доставуваат редовни извештаи до Државната комисија за спречување на корупцијата; (7) да се охрабри наставниот кадар да вклучат содржини поврзани со корупцијата во содржината на наставните програми особено во однос на правната рамка и алтернативните модели за заштита на укажувачите.

До студентските организации/студентски правобранител:

(1) Треба да играат проактивна улога во заштитата на правата на студентите и да иницираат дијалог меѓу студентите и факултетите за прашањата поврзани со корупцијата; (2) треба да воспостават механизам за информирање на студентите и нудење помош во случаи на злоупотреба и (3) преку отворање на оваа тема, во јавноста да го поттикнат градењето на доверба на студентите во институциите кои им стојат на располагање.

Целата студија можете да ја преземете на www.isie.org.mk

Автори на студијата: д-р Мишо ДОКМАНОВИЌ, д-р Александра ГРУЕВСКА-ДРАКУЛЕВСКИ и д-р Катерина ШАПКОВА КОЦЕВСКА

Најважно е информирањето на студентите. Зајознавањето со новиот закон, загарантираноста на нивните права. Доколку студентот нема обезбедена сигурност и определена информираност во одредена област, тогаш шансите за разбирање меѓу студентите и одредените лица (во одредена област / функција) се минимални.

Цитирајте од анкетата со студентите